

8. „Дакле, то значи да имам право на одмор, зар не?“ - Прича из учионице

Учитељица Садина Сијерчић је брижљиво припремила учионицу. Деца седе распоређена у групе. Њихова радна површина су столови за групе на којима су постављене велике обележене коверте. За једним столом су 'зечеви', за другим 'медведи', а за трећим столом седе 'тигрови'. Узбуђени зечеви отварају коверту на столу: Наставник замоли осмогодишњака да наглас прочита текст.

Зека чита, „Деца имају право на највиши ниво здравствене и медицинске заштите,“ те седа. „Ту је такође и један број“, опомиње наставник узвикује. „Не радимо математику, али број је важан!“ Зека послушно поново устаје и каже „Члан 24“. Наставник је задовољан. Зека може да дође испред табле пред целим разредом. Члан 24 је у облику балона приказан на папиру у боји. Може да се залепи на таблу.

На табли има места за много балона. Заједно, они ће носити балон са натписом „Дечија права“. Наставник је веома задовољан. „То је право које ви имате“ обраћа се деци. Уједно наставља, „У свим се ковертама налазе још многа права. Свако право је један балон.“ Деца су разумела. Сада је много руку подигнуто. Сви јако желе да отворе коверту, прочитају и изађу на таблу, залепе балон на таблу и да буду похваљени.

То се наставља следећих пола часа. Сада је ред на медведе. Тачније, ред је на медведици. Она је извукла Члан 30. Чита: „Деца припадници мањина имају право на своју културу, исповедање своје вере и употребу свог језика.“ А са суседног стола тигар додаје: „Деца имају право на одмор и слободно време, на игру и рекреацију. Члан 31.“

Ученици трећег разреда су у веселом, активном и одушевљеном расположењу. Пуно је комешања и шапутања и сви желе да буду саслушани.

Је ли ово добро поучавање? Је ли ово успешан час о дечијим правима? Колико је ова настава релевантна за ове ученике и њихове вештине?

Ту је потребно једно објашњење. Описани час је одржан у Горажду, у касно пролеће 1998. године. Горажде је град у Источној Босни, који је био одсечен од света, изолован и скоро заборављен за време рата у Босни и Херцеговини. Да се у школи говори о темама попут верског опредељења и заштите мањина је изузетно искуство, и нимало лак задатак за ученике и наставнике. Још један детаљ са овог часа: Мало пре звона, учитељица је питала ученике трећег разреда шта су научили. Духовита зечица подигла је руку и приметила, „Сада знам да постоји члан 31 који каже да имам право на одмор и слободно време. То значи да сад имам право на школски одмор, зар не?“, на шта се цео разред насмејао.

И учитељица се прво насмејала, али се затим и замислила. Шта се ту збило? И како даље. Затечена је, искрсла је повећа тешкоћа: Ученица је савладала лекцију и ефектно покушала да један члан Конвенције о правима детета унесе у своју свакодневицу. Човек није у стању да прочита мисли ове учитељице, већ само да наслути колико јој је у овој ситуацији било тешко. Притом је и аутор овог текста имао о чему да промисли: Да ли је то била намера ове конвенције која је у првом реду донета као јуристички инструмент? Треба ли омогућити да се све и свако петља у интерпретацију једне поуздане парадигме конструктивистичког учења? Шта ће се догодити у учионици ако допустимо таква размишљања? Садина Сијерчић, учитељица у источнбосанском одељењу трећег разреда у описаном тренутку није имала времена да мозга о сложеним јуристичким или друштвено релевантним питањима. Нашла се на танком леду и вероватно тачно схватила да је то тренутак одлуке: она сад треба да за своје бројне ђаке у разреду постави миљоказ, то јест оријентир. Овако или онако. На њој је да одлучи да ли ће дечја права остати упамћена као један весели час са балонима, без утицаја на

свакодневно резонување, или ће се ту, у Источној Босни, једног лепог јутра крајем деведесетих година прошлог столећа, утврдити шта је жеља свих нас: Једно право се суочава са једним од најважнијих докумената, Конвенцијом о правима детета која је ратификована широм света. Садина Сијерчић је реаговало на следећи начин: Прешла је погледом по разреду, затим погледала девојчицу и размислила наглас. "Да, имаш право. Имамо овај члан 31. Он теби и свој осталој деци гарантује забаву и дружење. То значи да ја морам добро промислити колико ћу од вас тражити домаћих задатака. Морам размислити да ли је у реду да свака ученица и сваки ученик који су задатак урадили за време часа не добију још да раде и код куће, а да сваки онај који је можда спорији, а можда тек пажљивији у раду, добије додатну обавезу да ради код куће и тако има мање времена за забаву. Да. Ја, ако познајем члан 31 Конвенције о правима детета, морам мислити о томе." Међутим, Садина Сијерчић није ту стала са својим излагањем. Наставила је: "Морам вам, међутим, саопштити још нешто. Ви сада познајете и члан 28. А он вам гарантује право на образовање. Е, сад, до одмора је остало још времена да се ти и твоји другари образujete."

Разред се на то ућутао, а ученица није била сасвим задовољна. То се видело. Није ни могла бити. Шта се показало тог мајског јутра у Источној Босни? Једна осмогодишња ученица је покушала да разуме међународно важећу конвенцију коју је њена земља ратификовала и тим чином прихватила као део сопственог државног правног система. Али и много више: девојчица је покушала да у свој живот, своју свакодневицу, унесе ову конвенцију и ту је спроведе. Она је покушала да тумачење на правом месту – у школи. На томе месту се одлучује како ћете дочекати државу и онога ко државу представља, те како ћете ви у тој истој држави бити дочекани.

А Учитељица? Ова учитељица је у очима својих ђака порасла. Она је допустила оно што ми зовемо "оснаживање" (*empowerment*) и истовремено покушала да реагује примерено ситуацији. Садина Сијерчић из Горажда је са својим одељењем и, посебно, са поменутом ученицом, закорачила на један подужи пут. Она је, мање или више разумљиво за осмогодишње дете, показала да у Конвенцији о правима детета постоје чланови који стоје у међусобној "конкурентности", чланови који се међусобно не искључују али су препуштени тумачењу њихове међусобне зависности.

У овом одељењу, тога преподнева, Конвенција о правима детета је – у сваком случају – постала нешто што није тек једноставан предмет учења, већ треба да за сваког учесника представља практични водич кроз вредносни систем који помаже да одредимо сопствено поступање у контексту широко схваћених друштвених односа.